

بین شیرینی اعمال قلبی و عذاب مادی گرایی...

عمار محمد اعظم | ترجمه: عادل حیدری

بین شیرینی اعمال قلبی و عذاب مادی گرایم...

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

بین شیرینی اعمال قلبی و عذاب مادی گرایی...!

بین شیرینی اعمال قلبی و عذاب مادی گرایی...

نگاهی به اهمیت اعمال قلبی

امروز مادی گرایی بر زندگی مسلمانان چیره شده است تا جایی که قلب انسان عملاً طعم زندگی و عبادت را احساس نمی کند، مگر آنکه سختی ها از همه طرف به او هجوم می آورد. اغلب، اعضای بدن برای نماز در برابر خدا صف می بندند، اما قلب در آن صف تنها به ندرت حضور دارد.

اگرچه قلب نیاز مبرمی به مراقبت، محاسبه و اصلاح دارد، اما در دوران طغیان مادیات، این نیاز شدیدتر شده است و با افزایش موانع و آزارهایی که به آن وارد می شود، بیشتر از هر زمان دیگر به یادآوری برای اصلاح نیاز دارد. به ویژه

بین شیرینی اعمال قلبی و عذاب مادی گرای... |

اینکه ابزارهایی برای نابود کردن هر آنچه از این قلب اصلاح شده بود، وجود دارد و همواره موانع بسیاری بر آن وارد می‌شود.

انسان هر چقدر هم که به چیزی تعلق پیدا کند، هرگز آرامش و سکون قلب خود را نمی‌یابد، مگر آنکه تعلقش به خدا باشد و اراده‌اش رضایت خداوند باشد. انسان تنها وقتی آرامش و سکون قلبی می‌یابد که به خدا روی آورد و با قلب و روح خود به سوی او توجه کند. آنگاه است که قلب آرام می‌گیرد و سکون پیدا می‌کند، **{وَيَقُولُ الَّذِينَ كَفَرُوا لَوْلَا نُزِّلَ عَلَيْهِ آيَةٌ مِّن رَّبِّهِ قُلْ إِنَّ اللَّهَ يُضِلُّ مَن يَشَاءُ وَيَهْدِي إِلَيْهِ مَن أُنَابَ (۲۷) الَّذِينَ آمَنُوا وَتَطْمَئِنُّ قُلُوبُهُم بِذِكْرِ اللَّهِ أَلَا بِذِكْرِ اللَّهِ تَطْمَئِنُّ الْقُلُوبُ}** [الرعد: ۲۷، ۲۸] (بگو: خدا هر که را بخواهد گمراه می‌کند و هر که را به سوی خود بازگردد هدایت می‌کند، کسانی که ایمان آورده‌اند و قلب‌هایشان با یاد خدا آرامش می‌یابد، آگاه باشید که تنها با یاد خداست که قلب‌ها آرام می‌گیرند).

ابن قیم (۷۵۱ هـ) رحمه الله می‌گوید: «بنده هیچ شادی و خوشحالی‌ای بالاتر از وجود پروردگارش و انس با او، اطاعت از او و توجه به او، آرامش در ذکر او و

بین شیرینی اعمال قلبی و عذاب مادی گرای...!

آبادانی قلبش با معرفت و شوق دیدار او ندارد. هیچ چیزی در جهان نیست که بنده به آن سکون یابد، جز خداوند تعالی. و هر که غیر خدا را بپرستد و او را دوست داشته باشد، اگرچه شاید لذت و محبت و آرامشی به دست آورد، اما فساد و زیان آن بیشتر از فساد خوردن غذایی مسموم است که ابتدا خوشمزه به نظر می‌رسد اما در انتها عذاب آور است!

به دلیل تسلط مادی‌گرایی امروز، بسیاری از مردم دچار غفلت شده‌اند و مؤمن تنها به عبادات ظاهری توجه می‌کند و درگیر آن‌ها می‌شود، اما شیرینی عبادت را نمی‌چشد؛ چرا که قلب او خالی از اعمال و عبادات صادقانه است. زیرا اعمال قلبی اصل هستند و اعمال اعضای بدن فرعی از آن است. به همین خاطر پیامبر - صلی الله علیه وسلم - فرمودند که محور صلاح و بهره‌برداری از طاعت و عبادت، اصلاح قلب است. زیرا این عضله کوچک اگر اصلاح شود، بدن نیز اصلاح خواهد شد و اگر فاسد شود، بدن نیز فاسد خواهد بود. این امر مسلمان را بر آن می‌دارد که بیشترین توجه را به قلب خود

۱ - طریق الهجرتین و باب السعادتین (۹۹).

بین شیرینی اعمال قلبی و عذاب مادی گرایی...!

داشته باشد و با انجام اعمال قلبی صحیح، آن را اصلاح کند، زیرا با اصلاح آن است که انسان به استقامت و ثبات می‌رسد. در این نوشته تذکری برای کسانی که قلبی دارند، آورده شده است تا اهمیت کارهای دل را درک کنند؛ از اهداف مهم مرکز سلف برای تحقیقات و مطالعات، تهذیب نفس طبق منهج اهل سنت و جماعت است، دور از مسیرهای انحرافی و درویشی‌گری و خرافاتی.

مرکز تحقیقات و مطالعات سلف

مقدمه:

یکی از مهم‌ترین بخش‌های عقیده که مردم در توجه به آن و یادآوری آن غفلت کرده‌اند، اعمال قلبی است. از آنجا که ایمان عبارت است از گفتار به زبان، اعتقاد در دل و عمل با اعضای بدن، یا به قول سلف ایمان عبارت است از گفتار و عمل؛ گفتار دو قسم است: گفتار زبان و گفتار قلب. همچنین عمل نیز دو قسم دارد: عمل قلبی و عمل با اعضای بدن و انجام عبادات واجب از سوی

بین شیرینی اعمال قلبی و عذاب مادی گرایی...!

بنده. همان طور که ایمان به زبان کافی نیست و باید با عمل همراه باشد، ایمان به عبارت هایی که زبان و دل می گویند نیز کافی نیست، بلکه باید همراه با اعمال قلبی چون اخلاص، خشیت، انابه، ترس، امید و محبت باشد. همچنین ایمان تنها از طریق حرکات اعضای بدن به تنهایی کامل نمی شود بلکه باید قلب در آن حضور داشته باشد. بنابراین هر عملی نیازمند نیت و خشوع و تقوی است، و همان طور که ایمان با اعمال اعضای بدن افزایش و کاهش می یابد، ایمان نیز با طاعت های قلبی افزایش می یابد و با آفات و گناهان قلبی چون حسد، ریا و شرک کاهش می یابد.

مقصود این است که یکی از مهم ترین بخش هایی که مورد غفلت قرار گرفته، بخش مربوط به قلب است، در حالی که این امر از جمله مهم ترین مسائلی است که باید به آن توجه شود؛ زیرا اعمال قلبی اصل هستند و سایر اعمال از جمله اعمال بدن بر آنها استوار است و اصلاح قلب، اساس اصلاح انسان است.

اهمیت اعمال قلبی:

برای مؤمن کافی است که بداند اعمال قلبی اصل ایمان هستند و رابطه او با خداوند بر اساس آن استوار است؛ و این همان چیزی است که ما برای تأکید بر آن این سطور را می‌نویسیم. ابن قیم رحمه‌الله می‌فرماید: «اعمال قلبی اصل و هدف هستند، در حالی که اعمال اعضای بدن پیرو و تکمیلی هستند.»^۲ ایشان این مطلب را با مثالی روشن می‌کند که: «نیت مانند روح است و عمل مانند بدن که اگر روح از بدن جدا شود، بدن می‌میرد؛ همچنین اگر عمل بدون نیت باشد، حرکت عبث و بیهوده خواهد بود.» بنابراین شناخت احکام قلبی مهم‌تر از شناخت احکام اعضای بدن است، زیرا آن‌ها اصل هستند و احکام اعضای بدن از آن‌ها سرچشمه می‌گیرند.

بنابراین اصل عمل قلب است که سایر اعمال بدن از آن سرچشمه می‌گیرد؛ هر عملی از اعمال بدن نیاز به نیت دارد که از مهم‌ترین اعمال قلبی است. ابن

۲ - بدائع الفوائد (۳ / ۱۸۷).

بین شیرینی اعمال قلبی و عذاب مادی گرایی...!

تیمیه می‌فرماید: «دین قائم به قلب است، چه از نظر علم و چه از نظر حال، و اعمال ظاهری فروع آن هستند و کمال ایمان در این است.»^۳

موضوع فقط به این نکته که قلب اصل است محدود نمی‌شود، بلکه اعمال قلبی هستند که انسان را در انجام عبادات و اطاعت خداوند با انگیزه‌ای قوی و مقاوم به حرکت درمی‌آورند. زیرا هر چه ایمان در دل انسان بیشتر شود، او با نیروی بیشتری در عبادات کوشا خواهد بود و تمام تلاش خود را برای عبادت خداوند با اعضای بدن به کار می‌برد. این همان چیزی است که پیامبر اکرم - صلی الله علیه وسلم - در حدیثی فرمودند: «آگاه باشید که در بدن تکه گوشتی است؛ اگر آن درست باشد، بدن همه درست خواهد بود و اگر فاسد شود، تمام بدن فاسد خواهد شد. آن تکه گوشت، قلب است.»^۴

از این رو به روشنی می‌توانیم این حقیقت را دریابیم که صلاح اعمال اعضای بدن به طور کامل وابسته به صلاح قلب است و فساد آن با فساد قلب مرتبط

۳ - مجموع الفتاوی (۱۰/ ۳۵۵).

۴ - روایت بخاری (۵۲)، ومسلم (۱۵۹۹).

بین شیرینی اعمال قلبی و عذاب مادی گرایی...!

است. نمی‌توان تصور کرد که کسی قلبی صالح و پراز ایمان و تقوی داشته باشد، اما در عمل هیچ نشانه‌ای از عبادات و اعمال صالح در او دیده نشود. همچنین نمی‌توان تصور کرد که کسی در اعمال اعضای بدن نهایت تلاش را بکند، اما در دل او هیچ اثری از ایمان و تقوی نباشد. حافظ ابن رجب - رحمه‌الله - می‌فرماید: «حرکات قلب و اعضای بدن اگر همه برای خدا باشد، ایمان بنده در ظاهر و باطن کامل خواهد شد. از آنجا که قلب صالح فقط خواست خدا را می‌خواهد، اعضای بدن هم فقط به آنچه که خدا می‌خواهد می‌پردازند، به سمت آنچه که رضای خدا در آن است می‌روند و از آنچه که خدا ناپسند می‌دارد، دوری می‌کنند، حتی اگر یقین نداشته باشند که آن کار از گناهان است»^۵.

این اصول و پیوستگی‌ها از آنجاست که ایمان - همانطور که نصوص دینی دلالت نموده و اهل سنت بیان کرده‌اند - عبارت است از قول، عمل و نیت. و صلاح باطن قطعاً به دنبال خود صلاح ظاهر را می‌آورد. هرچه صلاح باطن بیشتر

۵ - جامع العلوم والحکم (۱/ ۲۲۲).

بین شیرینی اعمال قلبی و عذاب مادی گرایی...!

شود، صلاح ظاهر نیز افزایش خواهد یافت. دلایل زیادی این پیوستگی را تأیید می‌کنند، مانند حدیث «مضغه - تکه گوشت» که قبلاً ذکر شد و حدیث ابوهریره که در آن رسول الله - صلی الله علیه وسلم - فرمودند: «خداوند به چهره‌ها و اموال شما نگاه نمی‌کند، بلکه به دل‌ها و اعمال شما می‌نگرد».^۶

از همین رو، عز بن عبدالسلام تأکید می‌کند: «منبع و مبدا تمام تکالیف و جایگاه آن‌ها، قلب‌ها هستند... تمام عبادات برای اصلاح قلب‌ها و بدن‌ها و منفعت مردم در دنیا و آخرت مشروع شده‌اند، چه از طریق سبب و چه از طریق مستقیم. اصلاح بدن‌ها به اصلاح قلب‌ها وابسته است، و فساد بدن‌ها به فساد قلب‌ها مربوط است؛ به همین دلیل پیامبر - صلی الله علیه وسلم - فرمودند: «آگاه باشید که در بدن تکه‌ای گوشت است که اگر آن صالح شود، بدن همه صالح می‌شود و اگر فاسد شود، بدن همه فاسد می‌شود. آن تکه گوشت قلب است.» یعنی اگر قلب با شناخت‌ها و خوبی‌ها و اعمال صالح اصلاح شود، بدن هم با طاعت و تسلیم اصلاح خواهد شد، و اگر قلب با جهل

۶ - روایت مسلم (۲۵۶۴).

بین شیرینی اعمال قلبی و عذاب مادی گرایی...!

و بدی‌ها و اعمال زشت فاسد شود، بدن هم با گناهان و معصیت‌ها فاسد خواهد شد».^۷

برای روشن شدن اهمیت اعمال قلبی همین کافی است که بدانیم این اعمال راهی به سوی بهشت هستند و محور اعتقاد بر اساس آن است. ایمان به خدا و فرشتگان، کتاب‌ها و پیامبران، روز قیامت و تقدیر همه از اعمال قلبی هستند که فرد را مؤمن می‌سازد و او را از کافران متمایز می‌کند.

در تأکید بر اهمیت اعمال قلبی، برخی از سلف گفته‌اند: «گریه کردن از ترس خدا برای من محبوب‌تر از آن است که به اندازه وزن خود طلا صدقه دهم».^۸

افزون بر این، عمل قلبی نشانه تمایز مؤمن از منافق است؛ منافق اعمال ظاهری مثل نماز، صدقه، حج و دیگر عبادات ظاهری را انجام می‌دهد، اما هیچ چیزی از آن عملش پذیرفته نمی‌شود چون از عمل قلبی خالی است و قلب او پر از کفر و دشمنی با خداست. به همین دلیل خداوند درباره حال

۷ - قواعد الأحكام (۱/ ۱۹۷).

۸ - روایت ابن أبي شیبة (۳۵۵۴۴)، وأبو نعیم در حلیة الأولیاء (۵/ ۳۶۶).

بین شیرینی اعمال قلبی و عذاب مادی گرایم...

قلب‌های منافقان می‌فرماید: **إِنَّ الْمُنَافِقِينَ يُخَادِعُونَ اللَّهَ وَهُوَ خَادِعُهُمْ وَإِذَا**

قَامُوا إِلَى الصَّلَاةِ قَامُوا كُسَالَى يُرَاءُونَ النَّاسَ وَلَا يَذْكُرُونَ اللَّهَ إِلَّا قَلِيلًا {النساء:

۱۴۲} منافقان الله را فریب می‌دهند، در حالی که او آنها را فریب می‌دهد. وقتی

به نماز می‌ایستند، کسالت‌وار و برای نمایش مردم به نماز می‌خوانند و جز

اندکی، الله را یاد نمی‌کنند. سپس در مورد عاقبت آنها می‌فرماید: **إِنَّ**

الْمُنَافِقِينَ فِي الدَّرَكِ الْأَسْفَلِ مِنَ النَّارِ وَلَنْ تَجِدَ لَهُمْ نَصِيرًا {النساء: ۱۴۵}

(منافقان در پایین‌ترین طبقه جهنم خواهند بود و برای آنها هیچ یابوری

نخواهی یافت).

یکی از نکات مهم در رابطه با عمل قلبی این است که نیت انسان باعث

می‌شود که برخی از کارها از حالت عادی و عادت به عبادت تبدیل شده و برای

آن پاداش در نظر گرفته شود، حتی اگر انسان به صورت عادی آنها را انجام

دهد. برای مثال، اگر هدف از خوابیدن، خوردن و نوشیدن تقویت بدن برای

اطاعت و عبادت خداوند باشد، یا اگر با نزدیکی به همسر هدف از آن جلوگیری

از گناهان و رعایت حلال باشد، این کارها تبدیل به عبادت می‌شوند. در

بین شیرینی اعمال قلبی و عذاب مادی گرایی...!

حدیثی که مسلم روایت کرده است، از ابی ذر آمده که پیامبر صلی الله علیه و آله وسلم فرمودند: «هر تسبیح صدقه است، هر تکبیر صدقه است، هر تحمید صدقه است، هر تهلیل صدقه است، امر به معروف صدقه است، نهی از منکر صدقه است، و در نزدیکی به همسر شما نیز صدقه‌ای است». اصحاب گفتند: «یا رسول الله، آیا کسی که خواسته‌های خود را برآورد، پاداشی نیز برای او خواهد بود؟» پیامبر فرمود: «آیا اگر این خواسته را در کار حرام می‌گذاشت، گناهی برای او نبود؟ همین‌طور اگر آن را در کار حلال انجام دهد، پاداش خواهد داشت»^۹، بنابراین پیامبر - صلی الله علیه وسلم - پاداش را به نیت حلال و اجتناب از حرام نسبت داده‌اند، حتی اگر عمل در اصل یک عادت و مباح باشد.

یکی دیگر از نشانه‌های اهمیت اعمال قلبی این است که تصمیم به ارتکاب گناه قلبی مجازات دارد، حتی اگر این تصمیم به گناه بعدها کم شود و از آن دست کشیده شود. در این زمینه، حافظ ابن رجب - رحمه الله - توضیح

۹ - روایت مسلم (۱۰۰۶).

بین شیرینی اعمال قلبی و عذاب مادی گرایی...!

می‌دهد که اگر نیت گناه تغییر کند و از آن منصرف شود، مجازات ندارد، مگر آنکه تصمیم قطعی و قوی برای گناه باشد. وی می‌گوید: «اگر نیت شخص به انجام گناهی از بین برود و شخص بدون هیچ دلیلی از آن منصرف می‌شود، آیا برای آن گناه کیفر داده می‌شود؟ این دو حالت دارد: اول: اگر نیت به انجام گناه به طور گذرا در ذهن خور کرده و در دل شخص ننشسته، بلکه شخص از آن متنفر باشد، این مورد بخشیده می‌شود، مشابه وسوسه‌هایی که پیامبر - صلی الله علیه وسلم - در مورد آن فرمود: «این همان ایمان صریح است».^{۱۰}

دوم: زمانی که اراده و تصمیم به گناه در دل ریشه می‌دواند و انسان با آن همراه می‌شود، این دو نوع است: اول: اگر این گناه مربوط به اعتقادات قلبی باشد، مانند شک در یگانگی خدا، نبوت یا معاد، یا سایر انواع کفر و نفاق، یا تکذیب این مسائل، این موارد مجازات دارند و فرد تبدیل به کافر و منافق می‌شود. دوم: سایر گناهان قلبی مانند دوست داشتن چیزی که خداوند از آن بدش می‌آید، تنفر از آنچه که خداوند دوست می‌دارد، تکبر، ریا، حسد و

۱۰ - روایت مسلم (۱۳۲).

بین شیرینی اعمال قلبی و عذاب مادی گرایی...!

بدگمانی به مسلمانی بدون دلیل، که از نظر برخی اهل علم مانند سفیان، اگر به عمل یا گفتاری منتهی نشود، قابل بخشش است. همچنین از حسن بصری نقل شده که در مورد حسد گفته است: «اگر فردی حسد می‌ورزد ولی نمی‌تواند آن را از خود دور کند، در این صورت با کراهت آن را دفع کرده و برای آن موردی نیست.

دومین نوع گناه شامل اعمالی است که مربوط به اعضای بدن است، مانند زنا، دزدی، شراب‌خواری، قتل، و تهمت. اگر فردی با اراده قوی قصد انجام آن را داشته باشد، حتی اگر این اعمال در ظاهر صورت نگرفته باشد، در مورد مؤاخذه بر آن‌ها دو نظر مشهور وجود دارد»^{۱۱}.

اگر مؤمن به اهمیت اعمال قلبی پی ببرد، یکی از مهم‌ترین مسائلی که باید به آن توجه کند، اصلاح قلب و پر کردن آن با اعمال صالح است، و همچنین باید به طور دوره‌ای وضعیت و صلاح قلب خود را مورد بررسی قرار دهد و از عواملی که باعث فساد آن می‌شود، مانند غرق شدن در مادیات و دنبال کردن

۱۱ - جامع العلوم والحکم - ت ماهر الفحل - (۳/ ۱۰۴۷) با اندکی تصرف.

بین شیرینی اعمال قلبی و عذاب مادی گرایی...!

هوس‌ها و خواسته‌های نفسانی، اجتناب کند. این وظیفه فرد مؤمن است که علاوه بر اصلاح قلب خود، دیگران را نیز یادآوری کند و در این زمینه از سلف صالح نقل شده است که حسن بصری از یک جوان که ردای خود را به تن داشت، خواست که قلب خود را درمان کند و گفت: «قلب خود را درمان کن، زیرا خواسته خدا از بندگانش، اصلاح قلب‌هایشان است».^{۱۲}

مسائلی که موجب بیداری قلب و انگیزش به سوی اصلاح آن می‌شود:

علما در گذشته به کارهایی که باعث بیداری قلب و تحریک آن به سمت اصلاح می‌شود اشاره کرده‌اند. از جمله مهم‌ترین این موارد:

اول: پناه بردن به خداوند و روی آوردن به سوی او با تواضع و فروتنی:

خداوند انسان را آفرید و قلب او را به گونه‌ای خلق کرد که تنها با اطاعت از پروردگار و عبادت او می‌تواند آرامش و استقرار بیابد. بنابراین، انسان نیازمند پروردگار خود است و آرامش، اطمینان و شادی را تنها در پیوند با خالقش

۱۲ - حلیۃ الأولیاء (۲/ ۱۵۴).

بین شیرینی اعمال قلبی و عذاب مادی گرایی...!

می‌یابد. از این رو، باید به خداوند پناه برد و تمام وجود خود را به سوی او سوق دهد؛ زیرا قلب انسان نیاز شدیدی به خداوند دارد، چه از جهت نیاز به پرستش و عبادت، و چه از جهت نیاز به یاری جستن و توکل بر او. خداوند در قرآن مسلمانان را به این حقیقت ارشاد کرده است که در نماز خود این را بارها تکرار کنند: **{إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ}** [فاتحه: ۵] (تنها تو را می‌پرستیم و تنها از تو یاری می‌جوئیم)، پس آرامش قلب در عبادت خداوند و پناه بردن به اوست، و در این راستا انسان به یاری و توکل به خداوند نیازمند است.

ابن قیم - رحمه الله - در این زمینه گفته است: «در قلب انسان آشفته حالی‌ای است که تنها با روی آوردن به خداوند بهبود می‌یابد. در آن وحشتی است که تنها با انس با خدا در خلوت زایل می‌شود. در آن اندوهی است که تنها با خوشحالی از معرفت و صداقت در برخورد با خدا از بین می‌رود. در آن اضطرابی است که تنها با جمع شدن بر خدا و فرار از غیر او به سوی او آرام می‌گیرد. در آن آتش حسرت‌هایی است که تنها با راضی بودن به حکم خدا، دست کشیدن از معصیت و صبر بر آن، تا روز ملاقات با او خاموش می‌شود. در آن طلب شدیدی

بین شیرینی اعمال قلبی و عذاب مادی گرایی...!

است که هیچ چیزی جز خداوند نمی‌تواند آن را برآورده کند. در آن نیاز شدیدی است که تنها با محبت به خدا، بازگشت به سوی او، ذکر مستمر و اخلاص در عبادت به آن پرمی‌شود، حتی اگر تمام دنیا و آنچه در آن است به او داده شود، این نیاز شدید برطرف نمی‌شود».^{۱۳}

دوم: تدبر در قرآن کریم:

خداوند رابطه مستقیم و معکوس بین تدبر در قرآن و تعطیل شدن قلب‌ها از آنچه برایشان خلق شده است را بیان کرده است: **﴿أَفَلَا يَتَذَكَّرُونَ الْقُرْآنَ أَمْ عَلَىٰ قُلُوبٍ أَقْفَالُهَا﴾** [محمد: ۲۴] (آیا در قرآن تدبر نمی‌کنند یا قفل‌ها [ی غفلت] بر دل‌هایشان نهاده شده است؟). هر کس که خواست قلبش زنده و پراز اعمال صالح شود، باید در قرآن تدبر کند و در آن فکر کند. زیرا اگر انسان در قرآن تدبر کند، قلبش اصلاح خواهد شد و آنچه نیاز دارد را خواهد یافت، و قلبش از ایمان پرمی‌شود و دلش از یقین روشن می‌گردد. اما کسی که از تدبر در قرآن

۱۳ - مدارج السالکین (۳/ ۱۶۴).

بین شیرینی اعمال قلبی و عذاب مادی گرایی...!

غفلت کند، قلبش بسته می‌شود و هیچ خیری به آن وارد نمی‌شود و از نصایح قرآن بهره‌ای نمی‌برد.^{۱۴}

از تجربه‌های واقعی نیز چنین برمی‌آید که هر مؤمنی در زندگی خود با زمان‌هایی از نگرانی، اندوه و غم روبه‌رو می‌شود، و هیچ درمانی به اندازه تدبیر در قرآن و تفکر در نصایح آن نمی‌تواند دل او را آرام کند و غم‌ها و نگرانی‌هایش را از بین ببرد. خداوند در قرآن می‌فرماید: **يَا أَيُّهَا النَّاسُ قَدْ جَاءَكُمْ مَوْعِظَةٌ مِنْ رَبِّكُمْ وَشِفَاءٌ لِمَا فِي الصُّدُورِ وَهُدًى وَرَحْمَةٌ لِّلْمُؤْمِنِينَ** {یونس: ۵۷} (ای مردم، به راستی برای شما از جانب پروردگارتان موعظه‌ای آمده است و شفایی برای آنچه در دل‌هاست و هدایت و رحمتی برای مؤمنان)، و نیز در جای دیگری می‌فرماید: **وَنُنَزِّلُ مِنَ الْقُرْآنِ مَا هُوَ شِفَاءٌ وَرَحْمَةٌ لِّلْمُؤْمِنِينَ** {اسراء: ۸۲} (و از قرآن، آنچه درمان [شرک و کفر] و رحمتی برای مؤمنان است نازل می‌کنیم).

۱۴ - جامع البيان (۲۲/ ۱۷۹)، تفسیر ابن کثیر (۷/ ۳۲۰)، تفسیر السعدي (ص: ۷۸۸).

بین شیرینی اعمال قلبی و عذاب مادی گرای... |

سوم: زیاد دعا کردن و درخواست از خدا برای اصلاح قلب و آباد کردن آن با کارهای نیک:

مؤمن باید از خداوند خواسته‌های خود را در قالب دعا برای اصلاح قلب و آباد کردن آن با اعمال صالح مطرح کند. پیشینیان صالح با وجود صلاح و تقوای خود، از خداوند می‌خواستند تا دل‌هایشان را اصلاح کند و در این راستا می‌گفتند: **{رَبَّنَا لَا تُزِغْ قُلُوبَنَا بَعْدَ إِذْ هَدَيْتَنَا وَهَبْ لَنَا مِنْ لَدُنْكَ رَحْمَةً إِنَّكَ أَنْتَ الْوَهَّابُ}** [آل عمران: ۸] (پروردگارا، بعد از آنکه ما را هدایت فرمودی، دل‌هایمان را [از راه حق] منحرف مگردان و از سوی خود، رحمتی به ما ارزانی دار [که] بی‌تردید، تو بسیار بخشنده‌ای). همچنین پیامبر - صلی الله علیه وسلم - زیاد دعا می‌کرد که قلبش اصلاح شود و ثابت بماند و به سمت طاعت خدا حرکت کند: «اللهم مصرف القلوب، صرف قلوبنا على طاعتك».^{۱۵} یعنی: (ای گرداننده دل‌ها، سوی دل‌های ما را به سمت طاعت خود بگردان).

۱۵ - روایت مسلم (۲۶۵۴).

بین شیرینی اعمال قلبی و عذاب مادی گرایی...!

چهارم: هم‌نشینی با صالحان و حضور در مجالس ذکر:

کسانی که طعم حضور در مجالس ایمان و ذکر را چشیده‌اند، به خوبی می‌دانند که این مجالس چه تأثیر بزرگی در بیداری قلب‌ها و آگاهی دادن به آن‌ها دارد. وقتی انسان در مجالس ذکر شرکت می‌کند، دلش آرامش می‌یابد، ایمانش افزایش می‌یابد و انگیزه بیشتری برای انجام اعمال صالح پیدا می‌کند. اگر مؤمن در تنهایی با ذکر خدا دلش آرام می‌شود، به‌طور طبیعی در کنار دیگر مؤمنان و در مجلس ذکر، دل‌های آنان نیز آرامش و اطمینان بیشتری خواهد یافت.^{۱۶}

پیامبر اکرم - صلی الله علیه وسلم - مثالی زده‌اند که تفاوت میان کسی که خدا را یاد می‌کند و به حضور در مجالس ذکر ادامه می‌دهد و به آنها گوش می‌دهد، با کسی که از یاد خدا غافل است را روشن کند. ایشان فرمودند:

۱۶ - جامع البیان (۱۶/ ۴۳۲).

بین شیرینی اعمال قلبی و عذاب مادی گرای... |

«مثل کسی که پروردگارش را یاد می‌کند و کسی که او را یاد نمی‌کند مانند زنده و مرده است».^{۱۷}

چگونه ممکن است دل‌های این افراد زنده نشود و از غفلت بیدار نگردد و با ایمان شاداب نگردد، در حالی که فرشتگان بر آنها سایه می‌افکنند، خداوند آنها را در نزد خود در جمع فرشتگان یاد می‌کند، آنها را به نزد خود می‌برد و دل‌هایشان را به خود نزدیک می‌سازد. همانطور که در حدیث قدسی آمده است: «خداوند متعال می‌فرماید: من نزد گمان بنده‌ام نسبت به خودم هستم، و من همراه او هستم هنگامی که مرا یاد می‌کند. اگر او مرا در دلش یاد کند، من نیز او را در دل خود یاد می‌کنم، و اگر او مرا در جمعی یاد کند، من نیز او را در جمعی بهتر از آنها یاد می‌کنم. و اگر او به اندازه یک وجب به من نزدیک شود، من به اندازه یک ساعد به او نزدیک می‌شوم، و اگر او به اندازه

۱۷ - روایت بخاری (۶۴۰۷)، ومسلم (۷۷۹).

بین شیرینی اعمال قلبی و عذاب مادی گرایی...!

یک ساعد به من نزدیک شود، من به اندازه یک گام به او نزدیک می‌شوم، و اگر او به سمت من بیاید در حالی که راه می‌رود، من دویده به سوی او می‌آیم».^{۱۸}

خداوند متعال حتی فرشتگانی را اختصاص داده است که برای پیگیری این مجالس و زنده کردن دل‌های اهل آن، در راه‌ها گام بر می‌دارند. همانطور که در حدیث متفق علیه از ابوهریره آمده است که پیامبر -صلی الله علیه وسلم- فرمودند: «برای خدا فرشتگانی است که در مسیرها گشته و اهل ذکر را جستجو می‌کنند. زمانی که گروهی را بیابند که خدا را یاد می‌کنند، به یکدیگر می‌گویند: به سوی حاجاتتان بیایید»، سپس آنها این افراد را با بال‌های خود احاطه می‌کنند تا به آسمان دنیا برسند. سپس پروردگارشان از آنها می‌پرسد، در حالی که او از آنها آگاه‌تر است: «بندگان من چه می‌گویند؟» می‌گویند: «آنها تو را تسبیح می‌کنند، تکبیر می‌گویند، تو را ستایش می‌کنند و بزرگ می‌دارند»، می‌فرماید: «آیا مرا دیده‌اند؟» می‌گویند: «نه، به خدا قسم، آنها تو را ندیده‌اند»، می‌فرماید: «پس اگر مرا می‌دیدند چه می‌کردند؟» می‌گویند:

۱۸ - روایت بخاری (۷۴۰۵)

بین شیرینی اعمال قلبی و عذاب مادی گرایی...!

«اگر تو را می‌دیدند، بیشتر تو را عبادت و ستایش و تسبیح می‌کردند»،
می‌فرماید: «پس از من چه می‌خواهند؟» می‌گویند: «آنان بهشت را
می‌خواهند»، می‌فرماید: «آیا بهشت را دیده‌اند؟» می‌گویند: «نه، به خدا
قسم، پروردگارا، آنها بهشت را ندیده‌اند»، می‌فرماید: «پس اگر آن را می‌دیدند
چه می‌کردند؟» می‌گویند: «اگر آن را می‌دیدند، بیشتر آروزیش را می‌کردند،
دلبستگی آنها به آن شدیدتر می‌گردید و درخواستشان از آن بیشتر می‌شد»،
می‌فرماید: «پس از چه چیزی پناه می‌خواهند؟» می‌گویند: «از آتش جهنم»،
می‌فرماید: «آیا جهنم را دیده‌اند؟» می‌گویند: «نه، به خدا قسم، پروردگارا، آنها
جهنم را ندیده‌اند»، می‌فرماید: «پس اگر آن را می‌دیدند، چه می‌کردند؟»
می‌گویند: «اگر آن را می‌دیدند، از آن بسیار بیشتر فرار می‌کردند و از آن بسیار
بیشتر می‌ترسیدند»، سپس می‌فرماید: «پس من شما را شاهد می‌گیرم که
من آنها را آمرزیدم»، در همین حال یکی از فرشتگان می‌گوید: «در میان آنها
فلانی است که از آنها نیست؛ او فقط برای حاجتی آمده است»، می‌فرماید:

بین شیرینی اعمال قلبی و عذاب مادی گرای... |

«آنها کسانی هستند که در مجلس ذکر نشسته‌اند؛ پس هم‌نشینشان نیز شقی و بدبخت نخواهد بود».^{۱۹}

از مهم‌ترین ویژگی‌های کسانی که خداوند لعنتشان کرده و بر دل‌هایشان قفل‌ها و غل‌ها نهاده است، این است که آنها خیلی کم خدا را یاد می‌کنند. منافقان کسانی هستند که کم یاد خدا می‌کنند و به کلی از مجالس صالحان و مجالس ذکر غافلند، چرا که دل‌هایشان پرازریا است. زیرا یاد خدا و مداومت بر آن تنها از مؤمنی به دست می‌آید که قلبش از محبت و عظمت خدا پر شده باشد».^{۲۰}

پنجم: آباد کردن قلب با طاعات قلبی:

همانطور که خداوند متعال شکم را برای هضم غذا و دهان را برای خوردن و آشامیدن و چشم را برای دیدن آفریده است، قلب را نیز برای درک مسائل و تفکر در آن خلق کرده است. این حقیقت واضح است که هر چیزی برای هدف

۱۹ - روایت بخاری (۶۴۰۸) و مسلم (۲۶۸۹).

۲۰ - تفسیر السعدی (ص: ۲۱۱).

بین شیرینی اعمال قلبی و عذاب مادی گرایی...!

خاصی آفریده شده است و باید برای همان هدف به کار گرفته شود. اگر چیزی برخلاف هدف اصلی اش استفاده شود یا بدون استفاده رها شود، برای آن زیان بار خواهد بود و موجب فساد و نابودی آن خواهد شد. اما اگر به درستی از آن استفاده شود، در امنیت و آرامش خواهد بود و از خیر بهره مند خواهد شد.^{۲۱} این اتفاق تنها با ایمان کامل به خداوند ممکن است، از طریق شناخت او، شناخت اسامی و صفاتش و توحید او و متمرکز کردن قلب بر او، چنانکه خداوند می فرماید: **الَّذِينَ آمَنُوا وَلَمْ يَلْبِسُوا إِيمَانَهُمْ بِظُلْمٍ أُولَئِكَ لَهُمُ الْأَمْنُ وَهُمْ مُهْتَدُونَ** {الأنعام: ۸۲} (کسانی که ایمان آورده اند و ایمانشان را به [هیچ] شرکی نیالوده اند، آنانند که امنیت [و آرامش] دارند و رهیافتگانند).

این ما را به بحث در مورد مهم ترین اعمال قلبی صالح می برد، و به ذکر مهم ترین آنها به طور مختصر می پردازیم که در آثار نگارندگان در این زمینه آمده است، زیرا اگر بخواهیم به طور دقیق همه آنها را بررسی کنیم، سخن

۲۱ - مجموع الفتاوی (۳۰۷/۹)

بین شیرینی اعمال قلبی و عذاب مادی گرایی...!

طولانی خواهد شد. اعمال قلبی بسیار زیاد و غیرقابل شمارش هستند، اما از مهم‌ترین آنها می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

تحقق تقوا:

تقوا اساس دین است و هیچ زندگی‌ای جز با آن ممکن نیست، بلکه زندگی بدون تقوا غیرقابل تحمل است و حتی از زندگی حیوانات هم پایین‌تر است. برای انسان هیچ‌گونه اصلاحی جز تقوا وجود ندارد. اگر کسی در قرآن تأمل کند، می‌یابد که بسیاری از خیرها به تقوا وابسته است و پاداش‌های عظیم نیز به آن مرتبط است، و مقدار زیادی از سعادت به آن افزوده شده است. قرطبی در تفسیر آیه **{وَلَقَدْ وَصَّيْنَا الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ مِنْ قَبْلِكُمْ وَإِيَّاكُمْ أَنْ اتَّقُوا اللَّهَ}** (النساء: ۱۳۱) (و ما به کسانی که پیش از شما به آنان کتاب [آسمانی] داده شد و [همچنین] به شما سفارش کردیم که: از الله پروا کنید). می‌گوید: «امر به تقوا برای تمام امت‌ها بوده است».^{۳۲} یکی از علما گفته است: این آیه، محور همه آیات قرآن است، چرا که همه آنها بر اساس تقوا می‌چرخند. هیچ خیری،

۳۲ - تفسیر القرطبی (۵/ ۴۰۸)

بین شیرینی اعمال قلبی و عذاب مادی گرایی...!

چه در دنیا و چه در آخرت، ظاهر و باطن، نیست مگر اینکه تقوای خداوند راهی برای رسیدن به آن و وسیله‌ای برای دستیابی به آن است، و هیچ شری، چه در دنیا و چه در آخرت، ظاهر و باطن، نیست مگر اینکه تقوای خداوند دژ محکم و پناهگاهی برای رهایی از آن و نجات از ضرر آن است.^{۲۳}

توکل:

توکل بر خداوند متعال از بالاترین درجات و مهم‌ترین عبادات قلبی است. مؤمن بر این باور است که همه امور در دست خداوند است، بنابراین بر خدا توکل می‌کند و تنها به او تکیه می‌کند. مؤمن می‌داند که همه چیز در دست خداوند است و در زمان‌های دشوار به یاد می‌آورد که روزی‌ها همه از قبل نوشته شده و تقدیر شده‌اند، پس بر خداوند توکل می‌کند و به او پناه می‌برد، چنانکه خداوند می‌فرماید: **{وَمَنْ يَتَّقِ اللَّهَ يَجْعَلْ لَهُ مَخْرَجًا (۲) وَيَرْزُقْهُ مِنْ حَيْثُ لَا يَحْتَسِبُ وَمَنْ يَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ فَهُوَ حَسْبُهُ إِنَّ اللَّهَ بَالِغُ أَمْرِهِ قَدْ جَعَلَ اللَّهُ لِكُلِّ شَيْءٍ قَدْرًا}** [الطلاق: ۲، ۳] (و هر کس که از الله بترسد، راه نجاتی برای او

۲۳ - تفسیر القرطبی (۵/ ۴۰۸)

بین شیرینی اعمال قلبی و عذاب مادی گرایی...!

قرار می‌دهد و او را از جایی که گمان ندارد، روزی می‌دهد؛ و هر کس بر الله توکل کند، او تعالی برایش کافی است. بی‌گمان، الله فرمان خود را به انجام می‌رساند. مسلماً الله برای هر چیزی اندازه‌ای قرار داده است.) امام طبری - رحمه الله- در تفسیر این آیه می‌گوید: «خداوند می‌فرماید: کسی که از خدا پرهیز کند و به دستورات او عمل کند و از نهی‌های او دوری کند، خداوند برای او راهی برای خروج از مشکلات می‌گشاید و رزق او را از جایی که خود نمی‌داند، فراهم می‌آورد»^{۲۴}؛ بنابراین توکل نصف دین است، چنانکه در سوره فاتحه آمده است: **{إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ}** [الفاتحة: ۵]، ابن قیم می‌گوید: «توکل نصف دین است، و نصف دیگر آن انابه است، زیرا دین ترکیبی از استعانت و عبادت است؛ توکل همان استعانت و یاری جستن است و انابه همان عبادت است. مقام توکل بزرگترین و جامع‌ترین مقامات است و همواره با کسانی که به آن نیاز دارند پر است»^{۲۵}.

۲۴ - جامع البیان (۲۳ / ۴۴۵).

۲۵ - مدارج السالکین (۲ / ۱۱۳).

رجا (امید):

رجا یعنی خوش بینی و امید به بخشش خداوند و امیدواری به فضل و کرم پروردگار. مؤمن باید در دنیای مادی کنونی قلب خود را با رجا زنده نگه دارد و نعمت‌ها و فضل‌های فراوانی که خداوند به او ارزانی داشته را به یاد آورد. خداوند هرگز امید کسی را که به او رجاء دارد ناامید نمی‌کند، چنانکه در قرآن آمده است: **مَنْ عَمِلَ صَالِحًا مِنْ ذَكَرٍ أَوْ أَنْشَىٰ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَلَنُحْيِيَنَّهٗ حَيَاةً طَيِّبَةً وَلَنَجْزِيَنَّهُمْ أَجْرَهُمْ بِأَحْسَنِ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ** [النحل: ۹۷] (هر کس - مرد یا زن - که کار نیک کند و مؤمن باشد، قطعاً او را [در دنیا] به زندگانی پاک و پسندیده‌ای زنده می‌داریم و [در آخرت نیز] بر اساس نیکوترین [طاعت و] کاری که می‌کردند، به آنان پاداش می‌دهیم). و چگونه امید ما در خداوند ناامید شود در حالی که او فرموده است: **وَرَحْمَتِي وَسِعَتْ كُلَّ شَيْءٍ** [الأعراف: ۱۵۶] (و رحمت من همه چیز را در بر می‌گیرد) رحمت او تمامی مخلوقات را در بر

می‌گیرد.^{۲۶}

۲۶ - جامع البیان (۱۳/ ۱۵۶).

بین شیرینی اعمال قلبی و عذاب مادی گرایی...!

ترس از خداوند متعال:

خوف یعنی نگرانی و اضطراب قلبی به دلیل ترس از وقوع اتفاق ناخوشایند در آینده،^{۲۷} خداوند می‌فرماید: **{إِنَّمَا يَخْشَى اللَّهَ مِنْ عِبَادِهِ الْعُلَمَاءُ}** [فاطر: ۲۸] (تنها دانایان [هستند که به صفات و احکام الهی آگاهی دارند و] از او می‌ترسند). بر مؤمن است که این عبادت قلبی را در خود زنده کند و در کنار واقعیت مادی زندگی، به قدرت خداوند بیندیشد و از عذاب و مجازات او بترسد، و به سوی خداوند توبه کند، از او آمرزش بخواهد و در ذکر و طاعت او بکوشد. ابن قدامه می‌گوید: «خوف، عصای خداوند است که بندگان را به انجام علم و عمل پایدار می‌رساند تا از این طریق به مقام نزدیکی به خداوند دست یابند. خوف افراط دارد، اعتدال دارد و قصور هم دارد. بهترین حالت آن اعتدال است، همانند عصایی که برای حیوانات است، زیرا برای حیوان بهترین

۲۷ - مختصر منهاج القاصدين (ص: ۳۰۲).

بین شیرینی اعمال قلبی و عذاب مادی گرایی...!

حالت این است که هیچ‌گاه از عصا بی‌بهره نباشد. نه افراط در زدن آن پسندیده است و نه کمبود آن.^{۲۸}

راضی بودن به قضا و قدر الهی:

منظور از این عبارت این است که انسان نباید از آنچه که در تقدیر الهی است، ناراضی باشد. پیامبر اکرم - صلی الله علیه وسلم - فرمودند: «پاداش بزرگ با بلاهای بزرگ همراه است، و هنگامی که خداوند قومی را دوست داشته باشد، آنها را امتحان می‌کند. هر کس راضی باشد، خداوند نیز از او راضی است، و هر کس ناراضی نشان دهد، خداوند نیز از او ناراضی خواهد بود.»^{۲۹} مؤمن به آنچه که خداوند برای او مقدر کرده راضی است و از آن ناراحت نمی‌شود و شکایت نمی‌کند. تمام امور مؤمن برای او خیر است، چنانکه پیامبر - صلی الله علیه وسلم - فرموده‌اند. شیخ ابن عثیمین گفته‌اند: «صبر مانند نامش طعم تلخی دارد، اما عواقب آن شیرین‌تر از عسل است. انسان

۲۸ - مختصر منهاج القاصدین (ص: ۳۰۳).

۲۹ - روایت ترمذی (۲۵۵۹) وابن ماجه (۴۰۳۱).

بین شیرینی اعمال قلبی و عذاب مادی گرایی...!

ممکن است در ابتدا آنچه را که بر او می‌گذرد سنگین و ناخوشایند ببیند، اما آن را تحمل می‌کند و صبر می‌کند. او ممکن است از وقوع آن ناراضی باشد، اما ایمان او از نارضایتی جلوگیری می‌کند... رضایت بالاتر از این است، چرا که در آن حالت دو وضعیت در نظر انسان یکسان است، چه زمانی که خداوند به او نعمتی داده باشد و چه زمانی که بلایی به او برسد، زیرا او هر دو را به عنوان قضای الهی می‌بیند، این تفاوت بین رضایت و صبر است».^{۳۰}

شکر:

شکر به معنای نشان دادن آثار نعمت‌های الهی در دل، زبان و اعمال است. خداوند می‌فرماید: **{فَاذْكُرُونِي أَذْكُرْكُمْ وَاشْكُرُوا لِي وَلَا تَكْفُرُونِ}** (البقرة: ۱۵۲) (پس مرا یاد کنید تا شما را یاد کنم و شکر مرا به جای آورید و از من ناسپاسی نکنید) شکر واقعی به خداوند به دلیل نعمت‌هایش است، و هیچ‌کس قادر نیست که نعمت‌های خداوند را بشمارد. نعمت‌های خداوند در تمام جوانب زندگی انسان جاری است؛ در خود فرد، خانواده، مال، علم و عبادت او. در برابر

۳۰ - مجموع فتاوی و رسائل العثیمین (۱۰/ ۶۹۴).

بین شیرینی اعمال قلبی و عذاب مادی گرایی...!

قضا و قدر الهی، انسان سه حالت دارد: بالاترین آن شکر به خداوند برای بلا یای او است، زیرا این شکر انسان را به عبادت و انابه به سوی خداوند سوق می‌دهد، چیزی که در شرایط دیگر ممکن نیست. پایین‌ترین سطح آن صبر بر بلا یا است و بین این دو، رضایت قرار دارد. ابن قیم گفته است: «خداوند بر بندگانش سه کار انجام می‌دهد: فرمانی که به آنها می‌دهد، قضا و قدر او که بر آنها جاری می‌شود، و نعمتی که به آنها می‌دهد. انسان در برابر این سه چیز باید عبادت کند. قضا دو نوع است: یکی مصیبت‌ها و دیگری نقص‌ها. خداوند از کسانی که در این مراحل عبودیت خود را به درستی می‌شناسند، راضی است».^{۳۱}

اخلاص برای خداوند:

اخلاص اساس تمام اعمال و عبادات است. خداوند می‌فرماید: **وَمَا أُمِرُوا إِلَّا لِيَعْبُدُوا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ** {البینة: ۵} (و آنان فرمان نیافتند جز اینکه الله را عبادت کنند در حالی که دین [خود] را برای او خالص گردانند [و از

۳۱ - الفوائد (ص: ۱۶۳).

بین شیرینی اعمال قلبی و عذاب مادی گرایی...!

شرک و عبادت معبودان باطل،] به توحید روی آورند). اخلاص باعث تمایز مؤمنان از یکدیگر می‌شود؛ صحابه از یکدیگر به خاطر ایمان، اخلاص و صداقتشان تفاوت داشتند. این ویژگی در اهل شجره نیز دیده می‌شود که موجب رضایت خداوند از آنها و نزول سکینه و آرامش بر دل‌هایشان شد. خداوند می‌فرماید: **لَقَدْ رَضِيَ اللَّهُ عَنِ الْمُؤْمِنِينَ إِذْ يُبَايِعُونَكَ تَحْتَ الشَّجَرَةِ فَعَلِمَ مَا فِي قُلُوبِهِمْ فَأَنْزَلَ السَّكِينَةَ عَلَيْهِمْ وَأَثَابَهُمْ فَتْحًا قَرِيبًا** {الفتح: ۱۸} (الله از مؤمنانی که در کنار آن درخت [در حدیبیه] با تو بیعت کردند، راضی شد و دانست که در دلشان چه می‌گذرد؛ از این روی آرامش [و ثبات] بر آنان فروفرستاد و به پیروزی نزدیک [در خیبر] پاداششان داد).

زهد و بی‌توجهی به زرق و برق دنیا:

سلف تأکید می‌کردند که زهد در دنیا مربوط به قلب است نه اعضای بدن. زهد به معنای تحریم حلال یا ضایع کردن مال نیست، بلکه زهد به این معنا است که انسان به آنچه که در نزد خداست، بیشتر از آنچه که در دست خود دارد اعتماد کند. همچنین زاهد کسی است که در مصیبت و در زمان راحتی حالش

بین شیرینی اعمال قلبی و عذاب مادی گرایی...!

یکی است و در مورد کسانی که در برابر او ستایش یا سرزنش می‌کنند، هیچ تفاوتی قائل نمی‌شود.^{۳۲}

محاسبه نفس و بازنگری در اعمال:

از جمله کارهایی که باعث افزایش ایمان می‌شود، محاسبه نفس است؛ یعنی انسان باید از گذشته خود، گناهانش، پشیمانی و توبه کند و به خود توجه بیشتری داشته باشد. ابن رجب - رحمه الله - می‌گوید: «محاسبه نفس برای آنچه که از اعمال گذشته است، ندامت و توبه از گناهان، اندوه بر آنها، و ترک غرور در برابر خود، از جمله اعمالی است که ایمان را در قلب انسان افزایش می‌دهد و بسیاری از عبادات قلبی مانند خشیت، محبت، رجا، توکل و دیگر صفات نیکو از آن ناشی می‌شود».^{۳۳}

۳۲ - جامع العلوم والحکم - ت ماهر الفحل - (۲/ ۷۲۶).

۳۳ - جامع العلوم والحکم - ت ماهر الفحل - (۲/ ۷۲۶).

نتیجه‌گیری:

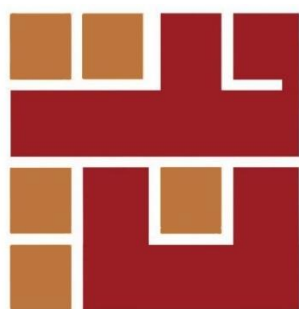
درمان و تزکیه قلب یکی از سخت‌ترین کارها است؛ چرا که امروز دنیاپرستی به شدت در زندگی ما نفوذ کرده است. اما انسان خوشبخت کسی است که قلب خود را تزکیه کرده، دلش را بیدار کرده و عمر خود را به آنچه که خداوند برای او خلق کرده، اختصاص دهد. چنین فردی در آرامش و اطمینان به سر می‌برد و قرآن به عنوان یادآوری برای کسانی است که قلب دارند. پیامبران پزشکان دل‌ها هستند، و تنها از طریق آنهاست که می‌توان قلب‌ها را تزکیه و اصلاح کرد، به شرط تسلیم و پیروی کامل از آنها. خداوند یار و یاور ماست.^{۳۴}

و در پایان:

خدایا، درود و سلام بر پیامبر گرامی‌مان محمد - صلی الله علیه وسلم - و خانواده و صحابه‌اش.

^{۳۴} - مدارج السالکین (۲/ ۳۱۵).

بین شیرینی اعمال قلبی و عذاب مادی گرایى...!

مرکز مطالعات متین

www.MatinStudies.com

t.me/MatinStudies

facebook.com/MatinStudies

Instagram.com/Matinstudies

X.com/Matinstudies